

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BALÁZS, Judit

A társadalmi-gazdasági transzformáció Dél-Afrikában: alternatívák és kihívások / Social and Economic Transformation in South Africa: alternatives and challenges

Eredeti közlés/Original publication:

Gazdaság és társadalom, 1992, 3. évf., 4–5. szám, 131–141. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.591

Dátum/Date: 2019. május / May

filename: balazsjudit_1992_GazdTranszDAK

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

BALÁZS, Judit: A társadalmi-gazdasági transzformáció Dél-Afrikában: alternatívák és kihívások / Social and Economic Transformation in South Africa: alternatives and challenges, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–13. old.**, No. 000.003.591, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, gazdasági és társadalmi átalakulás Dél-Afrikában, helyzetjelentés és elemzés

African research in Hungary, economic and social transformation in South Africa, report on the present situation and analysis

-----
AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

A TÁRSADALMI–GAZDASÁGI TRANSZFORMÁCIÓ DÉL-AFRIKÁBAN: ALTERNATÍVÁK ÉS KIHÍVÁSOK

BALÁZS, Judit

Gazdaság és társadalom, 1992, 3. évf., 4-5. szám, 131-141. old.

Az elmúlt 30 év alatt a világ immáron harmadszor fedezi fel Afrikát. A hatvanas években elragadtatással kísérte a sikeres függetlenségi folyamatokat, az új nemzetek születését s még a távoli szemlélő számára is új, ígéretes fejlődés körvonalai bontakoztak ki.

De mint arra már számos történelmi példa volt, az optimizmust oly gyakran követte a kiábrándulás, s nemcsak Afrika új vezetői voltak képtelenek megbirkózni a rájuk nehezedő örökséggel, s szembenézni az új kihívásokkal, de a nemzetté érés helyett is a latens etnikai ellentétek törtek felszínre, az egységes Afrika megteremtődése helyett, az országok elszigetelődtek: Afrika a világfejlődés peremére szorult.

Csupán néhány kivételes helyzetű országtól eltekintve a gyarmatosítási korszakot követő időszak az elvesztegetett lehetőségek és a beteljesületlen remények története.

Afrika szubszaharai térségének egésze katasztrofális képet nyújtott az elmúlt évtizedek során. Drasztikusan csökkenő jövedelem, éhezés és ökológiai degradálódás együttes súlya nehezedett az országokra, s a nemzetgazdaságok endogén válságai hamarosan kontinentális méretű krízissé érlelődtek.

„Érthetetlenül és keserűen kell megállapítanunk, mondta M. Teacher¹, hogy Afrika ma szegényebb, mint negyven évvel ezelőtt.”

---

¹ Teacher M.: South Africa – A new dawn In: *South Africa Foundation Review*, 1991/July; 6. old.

S míg a függetlenségüket elnyerő szubszaharai térség országai fokozódó válsággal küzdöttek, addig mint egy egyedülálló óriás emelkedett ki a virágzó gazdaságú Dél-Afrikai Köztársaság.

S így paradox folyamatok játszódtak le, miután a válság felerősödése következtében Afrika déli térsége gazdaságilag fokozatosan elszigetelődött, addig a nagy teljesítőképességű Dél-Afrika politikailag kényszerült az elszigetelődésre, annak minden gazdasági és társadalmi konzekvenciáival együtt.

Dél-Afrika autonóm fejlődési pályára szorult, s így nem tudott érvényesülni az a pozitív gazdasági húzóerő, amit egy virágzó gazdaság a környezetére gyakorolhatott volna. A 80-as évek fordulóján azonban új remények csillantak meg, s felsejlett a demokratizálódás lehetősége, útja Dél-Afrika számára: a kontinens harmadszor vonta magára a világ figyelmét.

A térség nemzeti jövedelmének háromnegyed részét Dél-Afrika termelte meg, de a gazdasági növekedést a 60-as évek kiugróan jó termelésbővülését követően – évi átlagos 6%-os növekedést könyvelhetett el a gazdaság – fokozatosan hanyatló trend váltotta fel. A kutatások világosan rámutatnak arra, hogy a korábbi fejlődés mozgatórugói a speciális dél-afrikai rendszerben, az apartheid szabta keretek között mozgó gazdaságban gyökereztek.

Nem utolsó sorban a korlátlan számban rendelkezésre álló munkaerő, az olcsó munkabérek, s végül az elszigeteltség következtében kikényszerített autonóm, konkurenciamentes növekedési feltételek. A 60-as évek fordulójától az apartheid teremtette növekedési feltételekben rejlő tartalékok kezdtek kimerülni, a reálszféra fokozatosan hanyatlásnak indult: Dél-Afrika számára hosszú távon az apartheid összefonódott a gazdasági válságtünetek megjelenésével, s az emberi tragédiák felgyorsulásával.

A nyolcvanas évek elején nemcsak a kutatók, hanem a politikai döntéshozók is egyre pesszimistábban ítélték meg az ország jövőjét: katasztrófát, összeomlást jósolva.

Dél-Afrika valójában komoly válságtünetekkel terhes folyamatokkal konfrontálódik. Folyamatokkal, melyek kiterjednek a társadalmi-gazdasági élet szinte minden szférájára.

A jelenlegi kríziseredői alapvetően négy válsággerjesztő tényező együttes megjelenésére vezethetők vissza:

– a hetvenes évektől kezdődően a világgazdaságban végbemenő általános recessziós folyamatok;

- a dél-afrikai gazdaság strukturális gyengesége, a 60-as évek kiugróan magas értékeihez viszonyított alacsony beruházási ráták, és a lassú ütemű hatékonyság növekedés;
- a kormány inkohereus gazdaságpolitikája;
- az egyedülálló politikai válság, mely aláaknázza az ország nemzeti és nemzetközi stabilitását.²

Az országot sújtó válság komplex, strukturális és ideológiai természetű. A gazdasági es a politikai hatalom es a szociális státusz közötti alapvető ellentmondásokból táplálkozik a strukturális válság, az ideológiai konfliktus az értékek, az ítéletek és az értékrendszer válsága.³

Ha a jelenlegi válság gyökereit kívánjuk feltárni, vissza kell nyúlnunk a gazdasági fejlődés korai szakaszára. A dél-afrikai tőkés fejlődést már történelmi léptékekkel mérve relatíve hosszú ideje a monopol-tőke uralja. Az elmúlt évszázad fordulóján került sor a mélyrétegű aranybányák feltárására es kiaknázására. A rendkívül tőkeigényes beruházások hamarosan a tőke gyors koncentrációjához es centralizációjához vezettek a bányászat területén. S csak a II. világháború utáni időszakban indult meg a tőke diffúziója a gazdaság többi szektorába. A feldolgozó ipar területén ugyanakkor a tőkeképződés a külföldi tőkebeáramlásokat követően gyorsult fel, s fejlődésének egészére a külföldi tőkétől való függés nyomta rá a bélyegét.

A külföldi tőketranszfer és a kísérő fejlett technológia bázisán gyors fejlődésnek indult a feldolgozó ipar. A fejlett tőkés országokból importált modern munkaszervezési módszerek a hatékonyság gyors növekedését idézték elő, összességében mindez az iparág további expanzióját segítette elő. A Dél-Afrikában letelepedett külföldi konszernek tevékenysége hamarosan éreztette stimuláló hatását a gazdaság egészében, de tovább katalizálta az iparágban lejátszódó monopolizálódási tendenciákat.

Az 1960-as években lejátszódó gyors fellendülés a feldolgozó ipart a dél-afrikai gazdaság vezető iparágává tette: a szektor 1970-ben 24%-kal járult hozzá a nemzeti jövedelem megtermeléséhez.

A hetvenes évekre azonban a kormány deflációs politikáját követően csökkenni kezdtek a beruházások, visszaesett a termelékenység és

---

² Judit Balázs: Crisis and Change: South Africa in transition. In: International Symposium on non-military solution of conflicts in Africa, Praha Orientalni Ustav CSAV, 1991, 84. old.

³ Mandla Tsabala.: Political reform: reality of Myth. In: Conference paper, Sandton, South-Africa, 7-10 April, 1988.

egészeben véve a feldolgozó ipar hanyatlásnak indult. A gazdasági növekedés lelassulását, majd csökkenését hamarosan követte a fizetési mérleg megingása, s a gazdaság erős külföldi függésének következményeképpen a külső egyensúly felbomlása erősítene a gazdaságban jelentkező negatív tendenciákat, tovább romlott a gazdaság teljesítő-képessége, a beruházások ösztönzésének alig maradt igazán tere. Az ipar fokozatosan veszített versenyképességéből, a növekvő munkanélküliség, az emelkedő árak ugyanakkor a szociális feszültségeket gerjesztették aláírva ezzel a társadalmi biztosságot az ország egyik legfontosabb stabilizálódó erejét.

A gazdasági növekedés egykor legfontosabb stimuláló tényezőjét jelentő feldolgozó ipar fokozatosan veszítette el korábbi pozícióit, s gazdaság egyensúlyát már csupán a nagymérvű tőkebeáramlás tartotta fenn.

A dél-afrikai fizetőeszköz, a rand a korábbi túlértékelt pozícióját elveszítette, az export fenntartásához szükséges ösztönzésként a leértékelés eszközéhez folyamodtak, ami végül is a rand alulértékeléséhez vezetett, a strukturális problémák azonban elemi erővel törtek a felszínre, s az export csökkenése feltartóztathatatlanná vált. Az ipari termelés 1981–1985 között 12%-kal csökkent.

Az alábbi táblázatok a gazdaság legfontosabb mutatóiról aduk képet.

1. táblázat:
Feldolgozóipar: a termelés volumene
1980 = 100

	1983	1985	1987
Élelmiszer	103.1	110.4	116.7
Ipari vegyészeti	83.5	91.0	89.7
Vas és acél	104.0	106.2	111.7
Feldolgozott fémtermékek	87.2	82.2	81.3
Gépek	88.6	77.7	72.3
Gépjárművek	107.5	66.4	72.1
Feldolgozóipar összesen	96.4	94.2	98.6

(Forrás: *EIU Country Profile 1988–89*, South Africa, p. 33.)

2. táblázat:
Cserearány alakulása 1973–1988
(1985 = 100)

Év	Cserearány	
	Arany kitermelése nélkül	Arany kitermeléssel együtt
1973	151.1	106.8
1982	95.1	92.5
1983	99.0	97.5
1984	101.3	98.6
1985	100.0	100.0
1986	99.1	100.2
1987	98.6	101.9
1988	103.5	104.3

(Forrás: *Official Yearbook of the Republic of South Africa*, 1989–90, p. 445.)

A nyolcvanas évektől kezdődően Dél-Afrika gazdaságának neuralgikus pontja a magas inflációs ráta. Az áremelkedés, az inflációs tendenciák már a 70-es években elkezdődtek, bár ekkor még a gazdaság relatív magas, 6% körüli növekedési rátákat könyvelhetett el. Az elmúlt 10 év során ugyanakkor az átlagos árindex növekedés évi 15% körül alakult,

1981-ben Dél-Afrika gazdasága elérte a kritikus recessziós pontot. A munkanélküliség drámaian nőtt meg, a csökkenő belföldi kereslet nem ösztönözte a piaci kínálat növekedését. A kormány azonban továbbra is fenntartotta a deflációs politikáját, ami tovább szűkítette a pénzkínálatot, a vállalatok sorra adósodtak el, s nehéz helyzetüket a növekvő termelési költségek is tovább rontották. A kormány a költségvetési hiányt adóemeléssel próbálta enyhíteni, ami a kereslet további beszűkülését vonta maga után. A magas bankkamatok fékeztek az amúgy is ösztönzésre szoruló beruházásokat, de miután még a ma-

gas kamatlábak sem tudták az inflációt ellensúlyozni, a kialakult negatív reálkamat nem ösztönzött a megtakarítások irányába sem.

Az Egyesült Államok korábban olyannyira nyereséges beruházásai hatalmas veszteségekké változtak: a tőkemegtérülés az előző időszak 37,7%-os rátája helyett a beruházások 1984-ben 143 millió dollár veszteséget könyvelhettek el.⁴

1980–1985 között a csődeljárások száma 500%-kal nőtt. A felszámolások ugyanakkor tovább katalizálták a centralizálódási és koncentrációs folyamatokat, jóllehet a folyamat maga a gazdaság egésze számára súlyos tőkevesztéssel járt.

A dél-afrikai gazdaság modellje az elmúlt évtizedekben is felhalmozódó nemzetközi eladósodás mellett működött. 1985-ben a gazdaság egészét eladósodási válság rengette meg, amikor is a hitelezők – élen a Chase Manhattan bankkal – politikai okokra hivatkozva, idő előtt felmondták a hiteleket.⁵

Az adósságválság kiteljesedésekor így kimerültek azok a külső források, melyek az apartheid belső korlátain túllépve még dinamizálni tudták a gazdaságot. Világossá vált, hogy a rendszer belső tartalékai már elfogytak, az apartheid rendszer korábban kínálta hajtóerők nem működnek, sőt a gazdaság adott feltételrendszerének körülményei között már reprodukálhatatlanok.

A Dél-Afrikát sújtó válság sajátossága a gazdaság és politika szint egyedülálló egymásra hatásában, kölcsönös feltételezettségében rejlik: a politikai demokratizálódás és a gazdasági fellendülés egymás előfeltételei.

A gazdaság oldaláról elemezve kitűnik, hogy az országot strukturális válság sújtja. A stabil, kiegyensúlyozott tőkefelhalmozásra épített

---

⁴ Bureau of Economic Analysis. U.S. Department of Commerce. Quoted by Luca Cassini, op. cit., p. 3. c.

⁵ A beruházások megtérülési rátája világviszonylatban is egyike volt a legmagasabbaknak. Az ország hitelkockázati besorolása szinte kiválónak minősült, a hitelezők bizalma csak 1985 után, a fokozódó belső instabilitás, az elszaporodó erőszakos cselekmények hatására ingott meg. Mindez párosulva az ország ellen kilátásba helyezett szankciókkal, bojkottal, olyannyira aláásta az ország hitelképességének megítélését, hogy úgy az európai, mint a tengerentúli hitelezők megvonták a bizalmukat. Különösen azután, hogy az ország a növekvő gazdasági nehézségeire hivatkozva az adósságok átütemezéséért folyamodott. A moratórium bejelentésekor az ország adósságállománya 24 milliárd dollárt tett ki.

gazdaság növekedési íve az 1970-es években törést szenvedett. Ettől kezdődően a tőkefelhalmozás kérdése már szociális és politikai dimenziókat is nyert. A gazdaság instabilizálódása folytán kiváltott hatás így is óhatatlanul politikai természetű.

A kérdések kérdése és a demokratikus társadalom megteremtésének előfeltétele a fekete lakosság gazdasági integrálódása, miután a társadalmi egyenlőtlenség méretei messze meghaladják a világ egyéb országaiból ismert dimenziókat.⁶

Ahhoz azonban, hogy az első lépéseket megtehessek ezen az úton, stabil és hosszú távon kiegyensúlyozott gazdasági növekedésre lenne szükség, sőt a korábbi időszakot meghaladó gazdasági növekedést kellene az országnak elérnie. Ugyanakkor a gazdaság a jelenlegi feltételek között belső forrásokból nem képes adekvát gazdasági növekedést biztosítani. A bizonytalan belpolitikai helyzet ugyanakkor nemcsak a külföldi tőkét készíti óvatosságra⁷, hanem még a belföldi tőke is külföldre menekül, és így a külföldi tőkeberuházások stimuláló hatására alapozott gazdaság nettó forráskiáramlással szembesül.⁸

Politikai oldalról elemezve ugyanakkor világossá válik, hogy konszenzust nem lehet addig elérni, amíg gazdasági garanciákat nem tudnak biztosítani. Ugyanakkor politikai stabilizáció nélkül nem valószínűsíthető a külföldi tőkebeáramlás, a külföldi beruházási kedv megnövekedése, ami viszont nem jelent elégséges garanciát a gazdasági fellendülésre.

A politikai feszültség rendkívül próbára teszi a társadalmat, s a demokrácia intézményes politikai kereteinek a megteremtése előre nem látható. A Demokratikus Dél-Afrikáért 1991-ben indított kerekasztal tárgyalássorozat, (CODESA) megítélésének kérdésében a vélemények nagyon megosztottak. Az 1992 márciusában tartott referendum eredményeképpen ambíciózus terveket hirdettek meg a demokratikus átmenet megteremtésére. Úgy tűnik, hogy az apartheid lebontása visszafordíthatatlan folyamat, de a demokráciához vezető út kockázatos és számtalan buktatót rejt magában. A politikai erők nagyon megosztottak. De Klerk ultrajobboldali ellenzéke elszánt, és leszámítva a fő el-

---

⁶ Az összlakosság mintegy 15%-át kitevő fehér lakosság rendelkezik a megtermelt nemzeti jövedelem hozzávetőlegesen kétharmada felett.

⁷ A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint a nettó tőkekiáramlás az 1985–89-es időszakban 8.3, 5.1, 2.9, 6.2, illetve 4.3 milliárd randot tett ki.

⁸ 1986 végén a Dél-Afrikában eszközölt teljes beruházásoknak mintegy 10%-a származott csak külföldi forrásokból.

lentéteket a zuluk és xhosak között, a Buthaleszi vezette Inkhata mozgalom és a Nelson Mandela által vezetett Afrikai Nemzeti Kongresszus között, a feszítő politikai ellentétek számtalan már forrásaiból is táplálkoznak.

A jelenlegi válsághelyzet olyannyira komplex, hogy kimenetelét illetően csupán spekulációkra szorítkozhatunk.

A jövőre nézve három lehetséges fő alternatíva kínálkozik:

Ha a jelenlegi feszültségek polgárháborúba torkollnának, (így ez egyet jelentene a gazdaság hosszú távon is érvényesülő hanyatlásával.

Ha az általános politikai helyzet nem mozdul el a konszenzus irányába, hanem változatlanul instabil marad, úgy a potenciális beruházók további óvatosságra kényszerülnek, s Dél-Afrika a jelenlegi úton haladhat csak tovább, ami azonban egyet jelent a további eladósodással, a gazdaság csökkenő teljesítőképességével, az életszínvonal általános romlásával. Mindez óhatatlanul vetíti előre a politikai helyzet további instabilizálódását, aláásva a későbbi politikai megegyezés lehetőségét.

Ha azonban egy olyan demokratikus átmenet esélyeit sikerülne megteremteni, mely találkozna a társadalom meghatározó rétegeinek, csoportjainak az elvárásaival, úgy megnyílna az út a valós társadalmi-gazdasági transzformáció előtt.

Az utolsó alternatíva megvalósításának lehetősége annál is inkább fontos, miután a Dél-Afrikában lejátszódó folyamatok döntő hatással vannak a környező országok gazdaságára, hiszen a régió számtalan szállal kötődik egymáshoz, függ egymástól.

Egy valóban demokratikus alkotmánynak olyan feltételeket kell tartalmaznia, melyek a társadalom minden rétege számára esélyegyenlőséget biztosít. A demokratikus átmenet pénzügyi feltételeinek biztosítására az alábbi alternatíva látszik járható útnak.

Dél-Afrika mindenekelőtt olyan szociális program megvalósítására kell, hogy törekedjék, mely magába foglalja az oktatás javítását, az egészségügyi ellátást, de minden olyan kérdést is, amely a szociális biztonság garanciája. A szociális infrastruktúra nagymérvű elhanyagolása minden bizonnyal szinte beláthatatlan terheket ró a gazdaságra. A kérdés ugyanakkor nem úgy vetődik fel, hogy a demokratikus átmenet megvalósítása után az ország nem akar forrásokat elkülöníteni a fenti célokra hanem, mi az a lehetséges maximum, amit el tud különíteni.

Jól tudott, hogy a szociális feladatok megvalósítása és a gazdasági növekedés fenntartása csak egymás ellenében, egymás terhére valósít-

ható meg, jóllehet társadalmi biztonság nélkül nincs garanciája a hosszú távú kiegyensúlyozott gazdasági növekedésnek sem. A feladat igazából abból áll, hogy ésszerű konszenzust kell találni a társadalmi-gazdasági lét két meghatározó oldala között.

Azok az országok, ahol egy populista ihletésű politikától vezérelve deficitfinanszírozás árán tartották fenn a gazdasági növekedést, átmeneti fellendülés után a prosperálás rövid életűnek bizonyult. S hamarosan rosszabb helyzetben találták magukat, mint a kiindulópont idején. Dél-Afrikának nem szabad ezt az utat követnie.

Az ország adottságainak figyelembe vételével kiegyensúlyozott utat kell keresni a gazdasági konszenzus, a fekete lakosság felzárkóztatása érdekében. Jól tudott például, hogy a Dél-Afrikában formálódó társadalomban a fekete lakosság nagy érdeklődést mutat az üzleti élet iránt. A gazdasági integrálódás során ezt figyelembe kell venni, a megtakarításokkal, a vállalkozói készség fejlesztésével, műszaki ismeretek átadásával, áramoltatásával lehetne segíteni a beilleszkedési folyamatokat.

A relatív tökeszűkösség körülményei között új források felkutatására, sőt bevonására kell törekedni. Egyik ilyen nagyon lényeges forrás lehet a megtakarítások⁹ növelése és hatékony felhasználása.¹⁰

Mindennek azonban előfeltétele a pozitív reálkamat megteremtése, azaz az inflációs nyomás enyhítése.

A gazdasági növekedésnek exportorientációra kell épülnie, s kedvező klímát kell biztosítani a beruházások számára. Mindez megálíthatná a nettó forráskiáramlásokat és az országot egy növekedési pályára tudná terelni.¹¹

---

⁹ 1990-ben a bruttó megtakarítások 56,7 milliárd randot tettek ki, amely megegyezik a GDP 21,5%-ával.

¹⁰ 10 A megtakarítások felhasználására vonatkozóan jelenleg élénk vita folyik Dél-Afrikában. A kérdés úgy vetődik fel, hogy milyenek azok az alapok, – például a biztosítás, házépítés, nyugdíjak – ahol az állam garanciát tud vállalni a visszafizetésre és ezzel megnyeri a befektetők bizalmát. Ugyanakkor ezek az alapok sokkal olcsóbbnak tűnnek, mint a megtakarítások hagyományos felhasználásai.

¹¹ J. Jacobs: *South Africa International*, Vol. 22., No.1., July 1991, pp. 5–6.

3. táblázat

Dél-Afrika bruttó adósságállománya

	1982	1983	1984	1986	1986	1987	1988	1989	1990
	21.2	22.9	22.8	22.3	20.09	22.3	199.9	19.1	18.6
	Milliárd US\$								

Nettó adósságállomány 1990 végén

	Letétek	Nettó adósság
Bruttó adósság	5.0	13.6
	Milliárd US\$	

A GDP alakulása

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Teljes						
Folyó áron	79 676	89 975	105 814	120 141	139 695	164 455
Kiigazított áron	118 210	115 710	121 661	120 141	121 336	124 470
Reál növekedés	-0.8	-2.1	5.1	-1.2	1.0	2.6
I főre eső						
Folyó áron	2.564	2.831	3.262	3.624	4 128	4 762
Rögzített áron	3 805	3 644	3 750	3 624	3 586	3 604
Reál növekedés	-3.3	-4.2	2.9	-3.4	-1.0	0.5
	Milliárd Rarban					

A szociális program megvalósításához szorosan kötődik a kiterjedt lakásépítési program, melyben az államnak tekintélyes finanszírozóként kell belépnie. A lakáshelyzet javítása ugyanis nemcsak a szociális problémák megoldásában segítene, hanem munkaalkalmat teremtene, a helyhez kötöttség ugyanakkor garanciát is jelentene az erőszak megfékezésére, a stabil életfeltételek kialakítására.

A fekete lakosság gazdasági-szociális integrálódásának elősegítésére számos szervezet jött létre. Így a Development Bank of South Afrika, az Urban Foundation, a Rural Foundation, Independent Development Trust a kis- és középvállalkozások finanszírozási nehézségeit hivatott áthidalni.¹²

Különleges fontossággal bír az oktatási program megvalósítása, hiszen jól tudott, hogy a gazdasági növekedés egyik legfőbb gátja a tanult munkaerő hiánya.¹³ A vázolt program hatalmas erőfeszítéseket kíván az országtól. Ennek ellenére úgy tűnik, van némi reális esély a szociális-gazdasági program megvalósítására, miután az országok sora egymás után oldja fel a szankciókat Dél Afrikával szemben, s ez jótékony hatást gyakorol az ország nemzetközi integrálódására annak pozitív konzekvenciáival együtt.¹⁴

Jól lehet a Bramm-törvény egyelőre életben van, s ez még áthághatatlan akadályt jelent számos nemzetközi pénzintézettel kapcsolatban, de nem utolsó sorban elzárja az utat az IMF felé.

Bár a külföldi beruházások máris nagyobb érdeklődést mutatnak az ország iránt, amióta Dél-Afrika hitelkockázati szempontból jobb besorolásba került.

Dél-Afrikának az új társadalom megformálása során nagy kihívásokkal kell szembenéznie, de nem szabad elfelejtenie, hogy a gazdasági növekedési pályára kanyarodás a kulcsa a fekete lakosság gazdasági integrálásának, ami egyúttal a legfontosabb garancia a politikai konszenzus megteremtésére, s záloga a hosszú távú stabilitás megőrzésének.

---

¹² Az 1991–92-es évre megszavazott költségvetésben 37,2%-ot különítettek el szociális kiadások fedezésére.

¹³ A fekete lakosság oktatására fordított összegek csupán egyötödét teszik ki a fekete lakosság oktatási költségeinek.

¹⁴ 1983-ban Reagan elnök indítványára megtagadták a pénzügyi támogatást minden olyan országtól, mely faji megkülönböztetést alkalmaz. A törvényjavaslatot Bramm szenátor terjesztette a Kongresszus elé.